Рəссам К. ДАВУД.

05
К 71

— САЛАМ, ЕНИ ҺƏЯТ!

(А. П. ЧЕХОВ — „Албалы бағы„)

КИРПИ

№ 13 (49) БАКЫ, ИЮЛ 1954 „КОММУНИСТ“ гəзетинин нəшри. Гиймəти 1 м. 50 гəп.

Рәссам НӘЧӘФГУЛУ

— Он ики арвады мән атмышам, доггузу да мәни атыб, анчаг онларын һеч бирини сизи севән гәдәр севмәмишәм.

(А. П. Чехов — „Айы“ п'есиндән).

А. П. ЧЕХОВ

БАБАСЫНА ЧӘКИБ

Исти вә боғучу бир кечәдир, пәнчәрәләри тайбатай ачмышыг. Бирәләр вә ағчаганадлар адамы тәнкә кәтирир. Элә сүсузлуг чәкирсән ки, элә бил селйодка емисән. Мән өз чарпайымда узанмышам. Бир бөйрүмдән о бири бөйрүм үстә дөнүрәм, юхламаға чалышырам. Диварын о тәрәфиндә, гоншу отагда бабам да ятмайыб дейинир. О, исте'фая чыхмыш кенералдыр, мәним янымда галыр. Һәр икимизи бирәләр дишләйир, икимиз дә онлара ачыгланыб мыртланырыг. Бабам һинкилдәйир, фысылдайыр, онун башындакы нишасталанмыш тәсәйи хырылдайыр.

— Сарсаг!—дейинир.—Ағзындан сүд ийи кәлир. Сәни аз көтәкләйибләр, ағылсыз, ахмағын бири!

— Баба, сиз кимин барәсиндә данышырсыныз белә?

— Мә'лумдур кимин барәсиндә данышырам. Үзүнүзә күлүрләр, әркәсөвүн өйрәдирләр, гулагбурмасы вермирләр... (Бабам дәриндән нәфәс алыр вә ону гочалара мәхсус бир өскүрмә тутур). Сәни үч дәфә сыранын габағындан кечириб көтәкләсәйдиләр онда баша дүшәрдин. Нә үчүн бирәоту алмамысан? Сорушурам, де, нә үчүн алмамысан? Тәнбәллик? Саймамазлыг?

— Баба, гоймурсан ятым, мане олурсан, бәсдир!

— Сөз гайтарма! Бир көр киминлә данышырсан! (Бабам бәркдән гашыныр вә сәсини учалдыр). Тәкрар эдирәм: нә үчүн бирәоту алмамысан? Бир дә, һөрмәтли чәнаб, буюр көрәк, өзүнү нийә элә апарырсан ки, сәндән шикайәт этсинләр? Һә? Дүнән полковник Дубякин шикайәт эдирди ки, сән онун арвадыны әлиндән алыбсан? Ким сәнә ичазә вериб? Һансы һагла белә ишләр тутурсан?

Бабам мәни чох данлайыр вә сонра данламагдан әхлаг дәрси вермәйә кечир: еддинчи вәсиййәт, никаһын әсаслары вә с.

— Мән бунлары сиздән яхшы баша дүшүрәм, баба—дейә чаваб верирәм.—Пешманчылыг чәкирәм, мәни вичдан инчидир, анчаг өз чиловуму йыға билмирәм. Лап сизә охшамышам, сизин хош әмәлләриниз ганыма вә илийимә ишләйибдир. Ирсиййәт илә мүбаризә этмәк чәтиндир.

— Мән... Мән башгаларынын арвадына тохунмамышам... Өзүндән уйдурурсан.

— Доғрудан да ки! Он ил бундан габаг, алтмыш яшында олдуғунуз заман, яхын бир адамын арвадыны дейил, кәлинини әлиндән алдыныз: Ниночканы ядыныза салын...

— Мән онда... эвләнирдим.

— Әлбәттә! Ниночканы һеч вахт алтмыш яшлы бир гоча үчүн бөйүдүб, тәрбийә эдиб, бәсләмирдиләр. О көзәл вә ағыллы гызла һәр бир чаван оғлан эвләнәрди. Гызын өзүнә мүнасиб нишанлысы да варды. Сиз исә өз рүтбәниз вә пулунузла гызын ата-анасыны горхутдунуз. Он едди яшында гызы мин кәләклә йолдан чыхардыныз. Кәбининиз кәсиләндә гыз нә гәдәр ағлады. Сонра языг нә гәдәр пешман олду. Гыз ахырда сәрхош бир забитлә гачды ки, чаныны сиздән гуртарсын. Сиз белә ишләрдә гочагсыныз, баба!

— Даян, даян... Бунун сәнә дәхли йохдур. Сәни бир беш дәфә сыранын габағындан кечириб көтәкләсәйдиләр... һеч вахт бачын Дашаны таламаздын.

— Сиздән тә'лим алмышам, лап сизә чәкмишәм. Сойғунчулуғу сиздән өйрәнмишәм. Ядыныздадырмы интендант идарәсиндә ишләйирдиниз, сонра сизи Уфа губерниясына тә'йин этдиләр, һа...

Биз узун-узады бу чүр мүбаһисә эдирик. Бабам мәни ийирми чинайәтдә тагсырландырыр, ийирмисини дә мән нәслимизин, ирсиййәтин үстүнә атырам. Нәһайәт бабамын сәси хырылдамаға башлайыр вә о, һирсиндән диварлары чырмаглайыр.

— Баба, билирсән нә вар,—дейә дилләнирәм.—Биз юхлая билмәйәчәйик, кәл кедәк чимәк вә араг ичәк. Бундан сонра яхшыча ятарыг.

Бабам гәзәбли һалда додагларыны марчылдадараг кейинир, биз чайын кәнарына кедирик. Хош, айлы бир кечәдир. Чимиб гайыдырыг эвә. Араг графинкасы столун үстүндәдир, мән ики гәдәһ долдурурам. Бабам гәдәһләрдән бирини әлинә алыб хач чәкир вә дейир:

— Сәни сыранын габағындан он дәфә кечириб көтәкләсәйдиләр, онда баша дүшәрдин. Сәр...хошшун бири, сәр...хошш!

Бабам дейинә-дейинә, гәзәблә гәдәһи башына чәкир вә колбасадан ейир, мән дә ичирәм, чүнки спиртли ичкиләрә мәһәббәт мәнә ирси оларағ кечмишдир. Ичиб кедиб ятырам.

Һәр кечә бизим ишимиз белә олур.

А. П. ЧЕХОВ

Һансы яхшыдыр

(Топчу забити Крокадиловун тәнтәнәли) мүһакимәләри

Мейханая бөйүкләр дә кедә биләр, ушаглар да, мәктәбә исә анчаг ушаглар кедир.

Алкагол маддәләрин мүбадиләсини ләнкидир, пийләнмәнин габағыны алыр, инсанын гәлбинә шәнлик кәтирир. Мәктәбин исә белә ишләр әлиндән кәлмәз. Ломоносов дейиб: „Элмләр кәнчләрә гида верир, гочалара зөвг“, княз Владимир исә дәфәләрлә тәкрар этмишдир: „Русиянын шәнлийи ичкидир“. Бу ики адамын һансына инанасан?.. Әлбәттә һансы яшда бөйүксә она.

Һәр һалда мәктәб аксиз дивиденди вермир.

Маарифин хейирли олуб—олмамасы һәлә шүбһәлидир. Вердийи зәрәр исә көз габағындадыр.

Савад иштаһ ачмаға көмәк эдә билмәз, бунун үчүн бир гәдәһ араг лазымдыр.

Мейхана һәр ердә вар, мәктәбә исә һәр ердә тәсадүф олунмур.

Бүтүн бунлардан белә бир нәтичә чыхармаг олар: мейханалары ләғв этмәк олмаз, мәктәбләр барәсиндә исә дүшүнмәк лазымдыр.

Савады тамамилә инкар этмәк доғру дейил. Ону инкар этмәк ағылсызлыг оларды. Савадын хейри дә вардыр; савад олмаса адам „шәрабхана“ сөзүнү охуя билмәз.

А. П. ЧЕХОВ

Кечи вә я әчлаф

Наһардан сонра һава бүрки иди. Гонаг отағында тахтын үстүндә он сәккиз яшлы бир гыз узанмышды. Үзүндә милчәкләр кәзиширр, ачыг китаб аяғынын янына дүшмүшдүр, гызын ағзы ярымачыгдыр, чох зәиф нәфәс алыр... Гыз ятмышдыр.

Гонаг отағына Гоголун гәддар арвадбазлар чинсиндән олан бир гоча дахил олур. Ятмыш гызы көрүб күлүмсәйир вә бармагларынын учунда гызын янына кәлир.

Гоча додагларыны марчылдадараг:

— Бәһ,бәһ!— дейә пычылдайыр.—Ятмыш. көзәл, һа-һа! Тәәссүф ки, рәссам дейиләм Бу сифәт... бу әл...

Гоча гызын әлинә тәрәф әйилиб өз кобуд әли илә ону охшамаға башлайыр вә... марч! Гыз дәриндән нәфәс алыб, көзләрини ачыр вә тәәччүблә гочая бахыр. Һәлә яхшы айылмадан:

— Аһа... сизсинизми, княз?—дейә мызылдайыр.—Pordon, дейәсән мән ятмышам.

—Бәли, ятмысыныз,—княз чаваб верир.— Сиз элә инди дә ятырсыныз... Мән сизин юхунуза кирмишәм . Сиз мәни юхуда көрүрсүнүз... Ятын, ятын... Мән сизин анчаг юхунуза кирмишәм.

Гыз инаныб көзләрини юмур.

— Мән нә гәдәр бәдбәхтәм,—дейә юхуда данышыр.—Юхуда һәмишә я кечи көрүрәм, я әчлаф.

Княз бу пычылтыны эшидир, пәрт олуб бармагларынын учунда отагдан экилир.

А. П. ЧЕХОВ

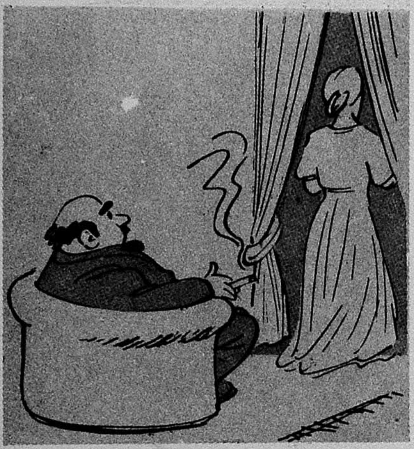

Кетди

Һаһар гуртарды. Гарын аләминдә бир сакитлик әмәлә кәлди. Ағызлар әснәйир, көзләр ширин мүркүдән хумарланырды. Киши сигар чәкиб кәрнәшәндән сонра дивана узанды. Арвад диванын баш тәрәфиндә отуруб мызылдайырды. Һәр икисинин кефи көк иди.

Киши әснәйәрәк:

— Бир шей данышкөрәк...—деди.

— Нәдән данышым? Эй... һә, һә! Эшитмисән? Софја Окуркова о...задә... нәдир о, фон-Трамба әрә кетди. Бөјүк мә'рәкәдир.

— Бурада нә мә'рәкә вар?

— Куя билмирсән, Трамб әчлафдыр! Элә ярамаз, элә вичдансыз адамдыр ки!.. Принсипсизин биридир. Әхлагсыз вә дүшкүндүр. Графын янында мүдир оларкән басыб еди, инди дә дәмир йолунда ишләйир вә оғурлайыр... Бачысыны талан эләйиб... Бир сөзлә ярамаз вә оғрудур! Һеч белә адама әрә кедәрләрми? Белә киши илә яшарлармы? Мәәттәл галмышам. Элә тәрбийәли гыз... бирдән белә бир иш! Мән гәтиййән белә бир суб'ектә әрә кетмәздим. Лап истәйир милйонер олсун! Истәйир лап көзәлләрин көзәли олсун... Һеч үзүнә дә түпүрмәздим. Әчлаф кишийә арвад олмағы тәссәввүрүмә белә кәтирә билмирәм.

Арвад ериндән сычрады, пөртмүш һалда гәзәблә отагда кәзинмәйә башлады. Көзләриндән кин яғырды. Үрәкдән ачыгланмышды.

— Бу Трамб яман зибилдир! Белә чәнаблара әрә кедән гадынлар дүняда ән ахмаг вә алчаг адамлардыр.

— Һә... Сән йәгин беләләринә әрә кетмәздин... Бәли... Һәркаһ сән инди, мәним дә ярамаз олдуғуму билсән... нә эдәрдин?

— Мән? Чыхыб кедәрдим! Бир санийә белә сәнинлә яшамаздым! Мән анчаг намуслу адамы севә биләрәм. Билсәм ки, Трамбын этдикләринин йүздә бирини сән эдибсән... бир ан да сәндә галмарам! О заман Adieu...

— Һә... демәли сән белә имишсән... Мән буну билмәмишәм. Һа-һа-һа... Ялан данышырсан, амма утаныб гызармырсан.

— Мән һеч вахт ялан данышмамышам! Бир әчлафлыға гол гой, онда көрәрсән!

— Нә үчүн дә гол гоюм! Өзүн билирсән... Мән сәнин о фон Трамбындан кери галмарам, о, мәним янымда һеч нә дейил. Көзләрини нә үчүн бәрәлдирсән? Тәәччүблүдүр, эләми?... (Сукут.) Мән нә гәдәр мәвачиб алырам?..

— Илдә үч мин манат.

— Бәс мән сәнә бир һәфтә бундан габаг алдығым боюнбағынын гиймәти нечәдир? Ики мин... Белә дейилми? Дүнәнки палтара беш йүз... Яйлаға кетмәйимиз ики мин манат. Һа-һа-һа... Һәлә дүнән сәнин атан да мәндән мин манат гопартды.

— П'ер, ахы бизим башга кәлиримиз дә вар.

— Атлар... эв һәкими... модискаларын һесабы... Һәлә бу үч кундә сәнин гумара йүз манат удуздуғуну демирәм...

Киши бир гәдәр дикәлди, башыны әлләри арасына алды, бөйүк бир иттиһам акты охуду. О, язы столуна яанашыб арвадына бә'зи-пара әшяйи-дәлилләр дә көстәрди...

— Инди көрүрсәнми, әзизим, сәнин фон Трамбын мәним янымда хырда чибкирдир. Adieu, кет! Бир дә данышма!

Мән гуртардым. Анчаг охучулар соруша биләрләр:

— Арвад ериндән чыхыб кетдими?

— Бәли, кетди... анчаг о бири отаға.

Рәссам Һүсейн ӘЛИЕВ

— Һәмишә кәнддә яшасам үрәйим сыхылар. Өзүн билирсән ки, мән әркәсөйүн бөйүмүш адамам.

(А. П. Чехов — „Егор“ һекайәсиндән)

Рәссам П. ШАНДИН.

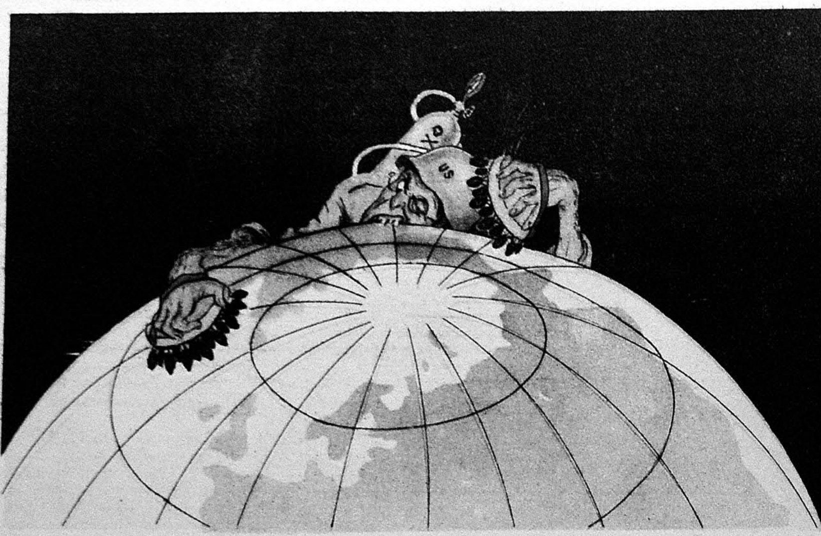

— Аһ, билсәниз нә гәдәр гәзәблийәм! Һирсимдән истәйирәм дүняны әзиб тоза дөндәрәм.

(А. П. Чехов — „Айы“ п'есиндән).

Рәссам Вс. ТЕРНАВСКИ

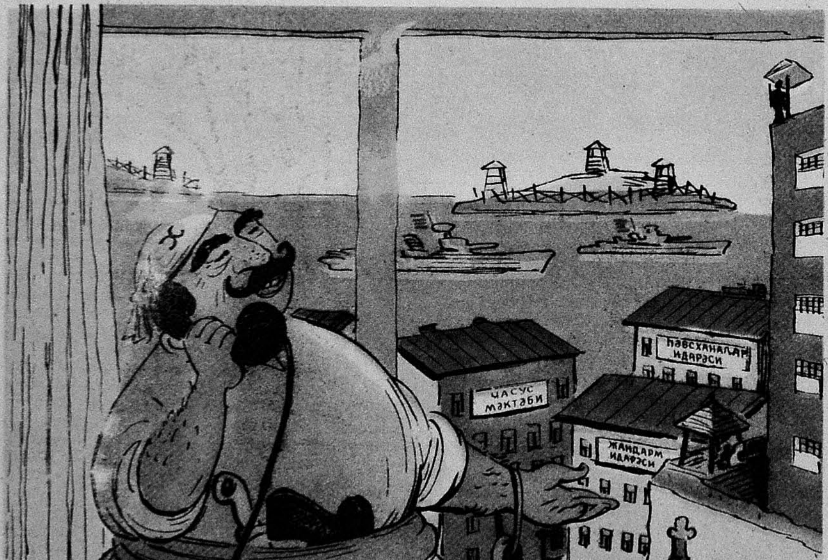

— ...Русияда һеч бир шей йохдур, амма Юнаныстанда һәр нә истәсән вардыр.

(А. П. Чехов „Той“ п'есиндән)

ГӘРИБӘ МИЛЙОНЕР

Раул Сорган фикирли һалда узаглара бахырды. Индичә охудуғу мәгалә ону чох дүшүндүрүрдү. Раул сигаретини чәкиб шофер Чими чағырды:

— Мән анчаг инди билдим ки, фәһләләр йохсуллуг үзүндән тә'тил эдирләр. Де көрүм онларын йохсуллуғу нәдән ибарәтдир?

— Союгдан донмаг, ач галмаг вә ағыр шәраитдә ишләмәк!

— Аһа, баша дүшдүм. Машыны һазырла, Чим! Гарлы дағлара кедәк, оралар союг олар.

Бир нечә саатдан сонра дағa чатдылар, Раул машыны даяндырмағы әмр этди вә галын шубасыны чыхарыб машындан ерә дүшдү. О, бир-ики дәгигә союг һавада кәздикдән сонра үшүмәйә башлады. Аягларыны ерә дөйдү вә өзүндән наразы һалда исти машына миниб деди:

— Һә, инди баша дүшдүм ки, союг нә олан шейдир. Дөзмәк олар. Фәһләләр даһа нәдән шикайәт эдирләр?

— Ачлыгдан. Ачлыг чох пис шейдир, пан!

— Анлайырам...Даһа доғрусу, анламырам. Мән билмәк истәйирәм ки, ачлығы нечә һисс этмәк олар. Де көрүм фәһләләр бир шей ейирми?

— Бәли пан, ейир. Анчаг ән учуз хөрәкләр сатылан емәкханада.

— Баша дүшдүм.... тез ол, машыны ән учуз хөрәкләр сатылан Лос-Анжелос емәкханасына сүр!

Емәкханада Раул, Чимин васитәсилә әт вә нохуддан ибарәт олан бир бошгаб хөрәк сифариш верди вә ики-үч тикә ейиб деди:

— Бәсдир. Буну да баша дүшдүм. Үмумиййәтлә пис дейил.

Эвә чатандан сонра Раул Чимдән сорушду:

— Фәһләләр даһа нәдән шикайәтләнирләр?

— Ағыр иш шәраитиндән.

— Мәсәлән, нәдән?

— Мәсәлән, одун ярмагдан.

— Яхшы, Чим, мәтбәхдән мәнә одун кәтир.

Чим бир гучаг одун кәтирди.

— Бәс буну нә илә ярырлар?

— Балта илә.

— Чим, балтаны да бура кәтир.

Балта һазыр олду. Раул балтаны көтүрүб одуну ики ерә бөлдү.

— Һә, ағыр иш бундан ибарәт имиш! Демәк олмаз ки, ағыр дейил, амма мән тәсәввүрүмә кәтирдийимдән чох йүнкүлдүр.

Чим одунлары йығышдырыб апаранда, Раул өз-өзүнә дейинирди:

— Баша дүшә билмирәм. Мән союға дөздүм, ачлығы көрдүм, ағыр шәраитдә ишләдим, амма һеч тә'тил этмәйи ағлыма кәтирмәдим... Чох тәәччүблүдүр! Ахы бу фәһләләр нә үчүн тә'тил эдирләр?

Угор дилиндә нәшр эдилән „Рудаш мати“ сатирик журналындан

ХЫРДА СӨҺБӘТ

Түркийә торпаг назиринин нәзәринә етирдиләр ки:

— Торпагдан мәһрум эдилмиш кәндлиләрин арасында бәрк ачлыг вар. Онлар от емәклә кечинирләр.

Назир:

— Биабырчылыгдыр,—дейә гышгырды.— Инди мән баша дүшдүм ки, нә үчүн малгарая от чатмыр!

•

Теһран дустагханаларындан биринин рәиси әмр этди:

— Мәним тоюм мүнасибәтилә бүтүн дустагларын әт пайыны бүкун ики гат артырын. Бу, чох олмаз ки? Инди күндә дустаглар нә гәдәр әт алырлар?

— Һеч бир грам да алмырлар!

АЧЫГ МӘКТУБ

Шаир Бәхтияр Ваһабзадәйә!

Йәгин ки, „Кирпи“ журналында өз үнваныныза мәктуб язылдығыны көрәндә тәәччүб эдиб дейәчәксиниз:

— „Кирпи“дә адәтән халг малыны ейән, вәзифәсиндән суи-истифадә эдән, бүрократ, рүшвәтхор вә башга бу чүр адамлара мәктуб язылыр. Нә тагсырын саһибийәм ки, бурада мәним үнваныма да мәктуб язылсын?

Бәхтияр йолдаш! Биз, сөз йох ки, сизи о чүр адамларла бир чәркәйә гоймуруг. Мәктубумуз элә шеир вә шаирлик һаггындадыр. Шаирин дә ән бөйүк тагсыры пис шеир язмагдыр, пис шеир үчүн шаирә „сағ ол“ демәзләр.

„Азәрбайчан“ журналынын 5-чи нөмрәсиндәки „Садә адамлар“ адлы поэманызын бә'зи ерләрини ядыныза салмаг истәйирик. Биз инанырыг ки, бу әсәрин гәһрәманларынын сияһисини тутмамышдан габаг, дост-ашнанын сияһисини тутмушсунуз, өзү дә сиздән бөйүкләрин адыны бу сияһинин лап юхарысында язмысыныз ки, бу васитә илә онлара „хидмәт“ эдиб, еринизи ширин саласыныз. Буна һәм әдәби, һәм дә гейри-әдәби дилдә ялтаглыг дейәрләр ки, бу барәдә сонра данышачагыг.

Әввәла, буну демәк лазымдыр ки, поэманыз элә бир конфликтсизлик азарына тутулуб ки, һеч фәләк дә кәлсә ону бу азардан хилас эдә билмәз. Гәһрәманлар нәинки һеч бир мәгсәд уғрунда мүбаризә этмирләр, һәтта өз севкилиләринә чатмаг үчүн чалышмағы белә артыг билирләр. Сизин „конфликт“ сайдығыныз ишләрин һамысыны китаб һәлл эдир. Адамларын һансынын иши дүкүнә дүшүрсә китабханачынын янына гачыр, орада иши дәрһал дүзәлир. Мәсәлән, ата бахан Нәриманын өз пешәсиндән зәһләси кедир, китабханачы она бир китаб верир. Нәриман китабы охуян кими бир баш кедир төвләйә, башлайыр атларын башына фырланмаға. Мангабашчысы Сәлим кобуддурса китабханадан алдығы китабы охуян кими дөнүб олур ипәкдән зәриф... Зөһрә Нәриманын эшгиндән яныб говрулдуғу ердә китаб охуян кими севкилисини бағышлайыр рәгибинә. Хүласә китаблар лап чаду кими тә'сир эдир. Ән чәтин характерләр белә китаб охумаг сайәсиндә бирчә кечәдә дүзәлир.

Бу сөзләри охуянда элә билмәйин ки, биз китабын вә әдәбийятын тә'сир гүввәсинә бәләд дейилик, йох, буну яхшы билирик. Анчаг биз она тәрәфдар дейилик ки, язычы яратмаг истәдийи образы камилләшдирә билмәйәндә әлини тез ата китаба вә образа дейә ки, „ал, оху өзүнү дүзәлт“. „Отеллону“ әкәр сиз язсайдыныз, йәгин лап әввәлдән Ягоя бир китаб верәрдиниз, о да охуюб адам оларды. Отелло да охуюб Дездемонаны өлдүрмәзди, тамашачылар да көзләринин яшыны ахытмаг әвәзинә, чыртыг чалачала кедәрдиләр эвләринә.

Анчаг сизин языныза көрә китаблар айрыайры адамлара хейир версә дә, колхоза зәрәр верир. Кәнчләрин башы китаб охумаға гарышдығындан ишләр төкүлүб галыр, планлар еринә етирилмир. Колхоз сәдри өзү буну играр эдир:

Инди билдим, сәһәрләр
Ишә нийә кеч чыхыр
Бизим бә'зи чаванлар.
Демәмишкән сүбһәчән
Китаб охуюр онлар...
Мән дә дейирәм ахы,
Нийә Зөһрә дә бу ил
Кери галды, удузду
Сәлимин мангасына...
Йох бу китабханачы
Савад, тәһсил дейәрәк
Корлады ушағлары.

Бу сөзләри охуянлар дейәчәкләр ки, „бу чүр надан сәдр һарадан тапылыб, йәгин сабаһ китабхананы вуруб дағыдачагдыр!“ Анчаг хошбахтлыгдан сәдр дә китабханачынын нәсиһәтләрини эшидән кими „дүзәлир“, чыхыб кедир ишинин далынча.

Поэмадакы колхоз сәдри гәрибә олдуғу кими, тәсвир эдилән кәнд дә гәрибәдир. Бу кәнддән нәинки 1954-чү, һәтта 1924-чү илин дә гохусу кәлмир. Адамларын әсасән нә иш көрдүкләри мә'лум дейил. Сизин кәндиниздә нә партия тәшкилаты вә нә дә коммунист вардыр. Кәнддән нә радио, нә трактор, нә комбайн вә я башга бир машын сәси эшидилмир. Сизин кәндинизин ахшамы ингилабдан габагкы кәндләрин ахшамларындан сечилмир,

Узаг-узаг бир һәйәтдән
Ит сәсләри кәлир һәрдән,
Гайыдыр өз комасына
Одунчулар мешәләрдән...
Дилә кәлир бә'зән узаг
Дағлар белә, дашлар белә
Малы чөлдән гайытмаян
Бир гарынын һуй сәсилә.
Ағачлар да өз әйнинә
Гара түлдән палтар кейир,
Бу гәриблик, бу мәһзунлуг(?)
Элә бил ки, „нәйним“ дейир(!)
Йоллар бом-бош, нә бир кәлән, нә
кедән вар.
Көлмәчәләр гырағында
Гуруллдашыр гурбағалар.
Тарлалардан дағылышыр
Яваш-яваш эвә һамы,
Көр нә гәдәр көзәл олур
Кәнд ахшамы, кәнд ахшамы.

Һеч бир охучу Азәрбайчанда бу чүр „мәһзунлуг“ вә „гәриблик“ ичиндә итиб батан бир кәндин варлығына инанмаз. Сизә дейәрләр: кәндимизә гуру бөһтан атмайын!

Поэмада чыхдығыныз бир һашийәдә шеиримизә, шаирләримизә дә әл кәздирирсиниз. Язырсыныз:

Шеир китаблары бәс онда нәдән,
Долаблар күнчүндә тәп-тәзә галыр?
Варағлары һеч белә чеврилмәдән
Тоз-торпаг ичиндә солуб саралыр.

Бу, лап ағ яландыр. Биз яхшы билирик ки, охучуларымыз С. Вурғунун, Р. Рзанын, М. Раһимин, С. Рүстәмин вә башга шаирләримизин әсәрләрини севә-севә охуюрлар. Онларын китаблары һеч вахт долаблар күнчүндә галмыр. Классик шаирләримизин, һәмчинин дилимизә тәрчүмә эдилмиш бөйүк рус шаирләринин китаблары да әлдән-әлә кәзир. Шеирдән данышанда халтура әсәрләри илә йүксәк бәдии әсәрләри бир-биринә гарышдырмаға һаггыныз йохдур. Өзүнүз бу барәдә лап яхшы дейирсиниз:

Чох заман язырыг биз яшамадан,
Гандан кечирмәдән, дуймадан үрәк.
Мәкәр шеирдирми гуру сөзләри
Дүзүб ахырына гафийә вермәк?

Доғру дейирсиниз, яхшы шеир язсаныз, охучулар да сизи охуяр, китабыныз да тоз-торпаг ичиндә солуб саралмаз.

Һашийәнизин башгаериндә лап күл вурмушсунуз. Шеирә гәрибә-гәрибә тә'рифләр вердикдән сонра бирдән Сәмәд Вурғунун гаршысында диз чөкүрсүнүз:

Өз ана юрдуна вурғун дейилдир,
Вурғунун ше'ринә вурулмаянлар!

Бәхтияр йолдаш! Сиз көрүнүр ки, ана юрд мәфһумунун нә гәдәр йүксәк олдуғуну һәлә баша дүшмәмисиниз. Сәмәд Вурғун ана юрдун бир оғлудур. Онун ады илә вәтән арасында бәрабәрлик ишарәси гоймаг сияси корлугдур. Сәмәд Вурғуну халгымыз севир вә онун шеирләрини дә һәвәслә охуюр. О өзү дә сизин бу чүр тә'рифнамәнизә разы олмаз. Көрүнүр ялтаглыг көзләринизи о гәдәр тутуб ки, халг вә партия тәрәфиндән писләнмиш шәхсиййәтә тә'зим кими бир ишә гол гойдуғунузу көрмүрсүнүз.

Дүзү С. Вурғунун „Муған“ поэмасы һаггында чох чанфәшанлыг этдийинизи көрәндә шүбһәләндик вә 1949-чу ил сентябрын 10-да „Коммунист“ гәзетиндә дәрч олунмуш мәгаләнизи ахтарыб тапдыг, инди дедийиниз сөзләрлә о заманкы сөзләринизи мүгайисә этдик вә гәрибә бир... икиүзлүлүк мейдана чыхды. Инди язырсыныз:

Көтүрдү „Муғаны“ бу ловға оғлан,
О күнүн ахшамы сүбһәдәк „Муған“
Сәлимин көнлүндә туфан яратды.
Охудуғу һәр сөз дөшүнә ятды.
„Муған“ охундугча о дуйду һәмән
Һәятын, торпағын хош нәфәсини.

1949-чу илдә исә язырдыныз:

„Шаир... чанлы инсанларын далынча дейил, инсан вә һадисәләр һаггында йүрүдүлән мүһакимәләр далынча кедир. Бу да пәракәндәлийә, мүчәррәдлийә сәбәб олур. Шаир „Муған“ы язмаға башларкән өз мөвзууну әввәлчәдән айдынлашдырмадығындан, һардан башлайыб һарада гуртарачағыны мүәййәнләшдирмәдийиндән әсәри истәдийи гәдәр узада биләрди, чүнки бу әсәрдә охучунун изләйәчәйи мүәййән бир һадисә йохдур“.

Даһа сонра дейирсиниз: „Тәәссүфлә гейд этмәлийик ки, биз бу әсәрдә инсанлардан вә һәятын гуручуларындан чох, енә дә тәбиәт вә һәят һаггында йүрүдүлән үмуми мүһакимәләр ичиндә итиб батырыг“.

Бәхтияр йолдаш, бәс белә нә үчүн?! „Муған“ поэмасы һаггында дүнән язырсыныз ки, әсәрдә чанлы һәят йохдур, охучу үмуми мүһакимәләрин ичиндә итиб-батыр, букүн язырсыныз ки, Сәлим „Муған“ы охудугча һәятын вә торпағын хош нәфәсини дуйду. Бунларын һансына инанаг? Сизин языларынызы охуянда, инсан истәйир ки, „Бугәләмун“ мүәллифи Чехова дөнә-дөнә рәһмәт охусун!

Сиз китабханада охучулара китаб вәрмәк кими садә иши тәсвир эдәндә дә язычылары бир көздә көрмәмисиниз. Сизин китабханада бизим язычылардан анчаг үччә нәфәрин китабларыны охуюрлар.

— Үлкәр мәнә „Шамону“
— „Абшерону“
— „Күлшәни“
Мән баягдан бурадаям, йола сал мәни.

Бу фикри әкәр китабханадан яздығыныз икинчи эпизодда тәкрар этмәсәйдиниз биз буна бир о гәдәр дә әһәмиййәт вермәздик. Анчаг орада да китабханачы охучулара һәмин мүәллифләрин әсәрләрини төвсийә эдир: „Чичәкли“, „Шамо“, „Сәһәр“.

Биз, „Шамонун,“ „Абшеронун“, „Күлшәнин“, „Чичәклинин“ вә „Сәһәрин“ чох охундуғуну сизсиз дә яхшы билир вә буна севинирик. Амма бурасы тәәччүблүдүр ки, охучуларыныз нә үчүн мәсәлән, „Кәләчәк күн“, „Ики саһил“, „Ленин“, „Мүһарибә“, „Ленинград көйләриндә“, „Ерин сирри“, „Бир кәнчин манифести“, „Бөйүк күнләр“ вә башга бу кими көзәл әсәрләримизи охумурлар? Нә үчүн сизин китабханачы исте'дадлы чаван язычыларымызын онларла китабындан биринин адыны чәкмир?

Сизин китабхана үмумиййәтлә гәрибә китабханадыр. Орада дүня әдәбийяты классикләринин китабларыны истәйәнә дейирләр ки, „зөвгүнү бир гәдәр дәйиш“, халгымыз үчүн чох доғма олан эрмәни язычысы Ширванзадәйә гәрибә мүнасибәт бәсләйирләр. Китабханада сияси китаб, марксизм-ленинизм классикләринин әсәрләри йохдур.

Биз һәлә ону демирик ки, фәсилләр үчүн эпиграф сечәндә дә сиз достбазлыг вә ялтаглыгдан әл чәкмәмисиниз. Көтүрүлән эпиграфларын бә'зисинин мәзмуну һаман фәсилләрин тексти илә тутмур, чүнки бунлар сизә анчаг дост-ашная ени гуллуг көстәрмәк үчүн лазым олмушдур.

О, ки, галды бир сыра принсипиал сәһвләри олан бу поэманын „Азәрбайчан“ журналында дәрч олунмасына, бунун үчүн сөз йох ки, журналын редактору Һ. Меһди вә редаксия һей'әтинин үзвләри мәс'улиййәт дашымалыдырлар. Онлар сизә яхшылыг этмәк әвәзинә, пислик этмишләр.

Бәхтияр йолдаш, бүтүн бу сөзләрдән сонра күман эдирик ки, сиз инди үнванныныза мәктуб язылмасынын сәбәбини баша дүшдүнүз. Арзумуз будур ки, сәһвләринизи доғрудан да дәрк эдәсиниз вә өзүнүз үчүн дүзкүн нәтичә чыхарасыныз.

Һөрмәт вә эһтирамларымызы гәбул эдин, һөрмәтли шаир!

Кирпи

Рәссам З. КӘРИМБӘЙЛИ

КОЛХОЗ СӘДРИ (совкалара): — Язығым кәлди, вахтында сизи гырмадым, инди ганачағыныз олсун, башынызы чәкин ичәрийә, мәни комиссиянын янында хәчаләт этмәйин.

Тарлада сөһбәт

Һава бир аз сәринләшмишди, калыш отунун көкү алтында кизләнән совка гурду торпағын үстүнә чыхыб, эһтиятла памбыг колларынын дибини ийләмәйә башламышды ки, памбыг бити деди:

— Горхма, ишиндә ол!..

Совка гурду памбыг битини көрүб чох севинди вә тәләсик сорушду:

— Букүн дә дәрманламайыблар?

— Букүн нәдир, һеч бир ай бундан сонра да дәрманламаячаглар.

— Һарадан билирсән?

— Дүнән Губадлыдан бизим Зәнкилан районуна кәлән нүмайәндәләр саһәләри кәзирдиләр. Сөһбәтләрини эшитмишәм.

Совка гурдунун үрәйинә горху дүшдү.

— Декинән эвимиз йыхылды. Сабаһдан бизи мәһв эдәчәкләр.

— Һеч дә йох. Нүмайәндәләр бизим колхозун агроному Чүмшүд Зейналовла о ки, вар чәнә-боғаз эләдиләр. Чүмшүд нүмайәндәләрә деди ки, „мән али тәһсилли агрономам, сөзләримә инанын, памбыг бити зиянлы дейил. Совканын исә һеч ийи-тозу да бизим тарлаларда олмур“. Гонаглардан бири хәбәр алды: „Дәрман кәтирибсинизми?“. Бригадир Искәндәр Гулиев деди: „һә“. — Амма билдим ки, ялан дейир.. Бир башгасы сорушду: „Бәс дәрманлары чиләйичи-тозлайычы чиһазыныз ишләйирми?.“ Колхоз сәдри Мәмиш Чәфәров деди: „һә“. — О, да ялан дейирди. Мән ишләрдән хәбәрдарам.

Совка гурду наразы һалда памбыг битинә чаваб верди:

— Сәнин архайынчылығын сонра бизим эвимизи йыхар... Бир дә көрдүн сабаһдан машынлары кәтирдиләр тарлая. Ики-үч күнүн ичәрисиндә памбыг коллары дәрманланды, биз дә мәһв олуб кетдик.

Памбыг бити енә онунла разылашмады:

— Һеч дә йох, әввәла колхозда олан дәрманлайычы машынларын һамысы харабдыр, һәлә тә’мир эләмәйибләр. Колхозчулар МТС-ин баш мүһәндиси Игор Николаевич Лйоккидән көмәк истәйәндә, баш мүһәндис онлара дейиб: „Мәним трактордан, комбайндан, тахылбичән, тахылйыған, отчалан, памбыг дәрманлаян машынлардан башым чыхмыр. Мән дәнизчийәм, өзүм дә адәтим үзрә бу саат дәмлийәм, дәнизчи кәми тә’мир эдәр, параход сүрәр, мәнә дә кәми верин, ики күнүн ичәрисиндә тә’мир эләйим“. Бу сөһбәтдән сонра колхоздакы дәрманлайычы машынлар енә дә әввәлки вәзиййәтиндә галыб. Зәнкилан районунун „Октябр“ колхозунда кәми нә кәзир ки, ону да тә’мир эләсинләр?

Бу заман колларын арасындан сәс кәлди. Совка гурду достуну танийыб чағырды:

— Сичан гардаш, һара белә тәләсирсән?

— Тәләсмирәм, гачырам.

— Нә олуб мәкәр?

— Эвимиз йыхылыб...

Совка гурду горхусундан дик атылды вә һөвлнак хәбәр алды:

— Нечә йә’ни эвимиз йыхылыб?

— Эвимиз elә йыхылыб ки, дейәсән һеч дүзәләси дейил. Бир ил бундан габаг колхоз сәдри Мәмиш киши тарла дүшәркәсини вермишди бизим ихтиярымыза, йә’ни дүшәркә дөнүб тахыл амбары олмушду. О ердә ки, тахыл олду, биз дә оранын хозейни олуруг. Амма ишимиз бир аз бәд кәтириб.

— Нечә? Амбары дәрманлайырлар?

— Йох эши, амбары дәрманлаян кимдир? Билмирәм һарадан-са колхоз сәдрини баша салыблар ки, тарла дүшәркәсиндә тахыл амбары олмаз. Бурада колхозчулара мәдәни истираһәт тәшкил эдилмәлидир. Дейәсән үч-дөрд күнә кими дүшәркәни амбарлыгдан чыхарыб енә дә дүшәркә эләмәк истәйирләр. Биз дә индидән өзүмүзә ер ахтарырыг.

Совка гурду деди:

— Һеч гәм эләмә, колхоз сәдри Мәмиш Чәфәрову мән яхшы танийырам, о, нә сизин, нә дә бизим көнлүмүзә дәймәз. Отурунуз еринизде, тахылынызы ейин, аллаһыныза шүкүр эләйин...

З. ЗЕЙНАЛЛЫ

Вичданлы Караков

Арам Акопович Караков юхудан дик атылды. Чарпайыдан тәләсик галхараг кейинди.

— Арвад, дур мәнә чөрәк һазырла!— деди.

Арвад чәлд дуруб чай гойду вә чөрәк доғрады. Караков бир чөрәйә бахды, бир дә арвада, вә деди:

— Арвад, ярым кило чөрәкдән мәнә бир шей чыхмаз. Ушаг көндәр, беш-алты кило чөрәк алсын.

Арвад тәәччүблә сорушду:

— Киши, сән дәли олмусан, нәдир? Сәһәрсәһәр о гәдәр чөрәйи емәк олар?

— Инди емәйәчәйәм эй... йола көтүрәчәйәм. Хачмаза кедирәм.

— Мәкәр Хачмазда чөрәк йохдур?

— Чөрәк һарадан олсун, дүз ики илдир дәмир йолу чөрәкханасынын тә'мирини башлая билмәмишәм.

— Ики илдир?— дейә арвад тәәччүблә бахды.— Ики илдә бөйүк-бөйүк тикинтиләр баша чатыб. Сән бир чөрәкхананы тә'мир эдиб гуртармамысан?

Караков тәрс-тәрс арвадына бахды:

— Дейәсән сән дә бизим ишчиләримиз кими тәнгидә башладын. Ики ил нә бөйүк вахтдыр!

— А киши, балаларына язығын кәлсин, демирсән сәни ишдән говарлар? Мән сәнин арвадынам, анчаг Загафгазия дәмир йоллары идарәсинин тикинти-тә'мир шө'бәси рәиси Кокрашвилинин еринә олсам, сәнин кими ишчиләри бир күн дә ишдә сахламарам.

Караков күлдү:

— Үрәйини гысма, арвад. Кишин бир о гәдәр авам дейил, әлимдә элә әсасларым вар ки, Кокрашвили нәдир, һеч Загафгазия дәмир йоллары идарәсинин рәиси Горумидзе дә мәни ишдән чыхара билмәз. Көрмүрсән нә гәдәр телеграм вурмушам.

Арвад Караковун орталыға төкдүйү телеграмларын сурәтләрини көздән кечирди. Телеграмларын бириндә Караков чөрәкхананын тә'мири үчүн 2 вагон дәмир алдығыны языр вә әлавә эдирди ки: "Бу, аздыр, чох көндәрин". О бириндә бир вагон тахта-шалбан кәлдийини гейд эдир, енә дә чаваб языр ды ки: „Аздыр". Бир башгасында 200 метр релс тәләб эдир, нә билим ғайнагчылар көндәрилмәсини, ғайнаг ишләринә башламаг үчүн ичазә верилмәсини хаһиш эдирди. Караковун бүтүн тәләбләри вә хаһишләри вахтлы-вахтында еринә етирилдийи барәдә кәлән телеграмлары да арвад охуду.

— Яхшы, истәдийин бүтүн материаллары вахтында сәнә көндәрибләр, бәс нә үчүн ишә башламамасан?

Караков көзләрини сүздүрәрәк, һийләкәрчәсинә күлдү:

— Бәс бу телеграмы охумамысан? Әлавә ики вагон тахта вә тон ярым дәмир көндәрмәләрини тәләб этмишәм вә гәти сурәтдә язмышам ки, көндәрмәсәниз, чөрәкхананын тә'миринә башлаян дейиләм.

Арвад һейран-һейран әринә бахыб күлүмсәди:

— А киши, комбинат тикмәйәчәксән, завод тикмәйәчәксән, бу гәдәр материалы нә эдирсән?

— Арвад, элә ерләрә әл атма вә башын чыхмаян мәсәләләрә гарышма, гой башымызы доландыраг. Тахта-шалбан, дәмир, семент, бунлар элә шейдир ки, һәмишә һәр ердә лазым олар. Билдин?

— Һә!

— Элә исә чөрәйи һазырла!...

М. ЧАЛАЛ ОҒЛУ

1773

Гәзетләрдән гәрибә хәбәрләр

БАЛАЛАЯН ТОЮГЛАР

Биз индийә гәдәр элә билирдик ки, тоюглар юмуртлаяр, дәвәләр дә балалаяр. Демә тәрсинә имиш. Ләнкәранда чыхан „Сосялист субтропикасы" гәзети 28 май 1954-чү ил тарихли нөмрәсиндә гушчулуг фермасынын ишләрини тәнгид эдәрәк языр: „Гушлара дәни аз верирләр. Дарысгал ердә сахлайырлар вә бүтүн бунларын нәтичәсиндә гушларын балаламасы индийә гәдәр мүшаһидә олунмамышдыр". Бу языдан белә чыхыр ки, әкәр гушлара дәни чох версәйдиләр вә кениш ердә сахласайдылар балалаярдылар. „Сосялист субтропикасы" гәзетинин редактору Г. Рзаев йолдаш яхшы ки, гәзетдә һәлә дәвәләр һаггында мәгалә дәрч этмәйиб. Чүнки тоюглары балаладан мәгаләләр, дәвәләри дә юмуртлада биләр.

НӘҺӘНК БАРАМА ГУРДЛАРЫ

Ипәкчиликлә мәшғул оланлар билирләр ки, ән бөйүк барама гурдунун ағырлығы 10 вә яхуд 12 грам олур. Бу гурдларын сарыдығы барама исә даһа да йүнкүл олур.

Габагчыл барамачылар бир гуту тохумдан 115 килограм барама мәһсулу көтүрмәйин мүмкүн олдуғуну сүбут этмишләр. Лакин Зәрдаб районунда чыхан „Зәрдаб колхозчусу" гәзетинин редактору һәр гуту тохумдан мин тонларла мәһсул көтүрмәк мәсәләсини ирәли сүрүр. О, гәзетдә языр: „Районумузун әмәкпәрвәр барамачылары һәр барама гурду тохумундан дөвләтә 55 килограм мәһсул вермәк уғрунда ярышы кенишләндирирләр".

Тавус районунда чыхан „Сосялист кәнди" гәзети исә 26 май 1954-чү ил тарихли нөмрәсиндә бу рәгәми бир гәдәр дә шиширтмишдир. Гәзетдә язылыр: „Колхозчу барамачылары ипәк гурду тохумунун һәр бириндән 60 килограм мәһсул көтүрмәк үчүн сә'йлә чалышырлар".

Өйрәндийимизә көрә, һәр гутуда 50 минә гәдәр тохум олур. Әкәр һәр тохумдан әмәлә кәлән гурддан 60 килограм барама алмаг мүмкүн исә, Тавус районунун ипәкчиләри бир гутудан он мин тондан да артыг мәһсул көтүрмәлидирләр.

Бу гәзетләрин редакторлары С. Һәсәнов вә М. Мусаев йолдашлар өзләри гурд илә гутуну гарышдырдыглары һалда, барама планынын еринә етирилмәсинә нечә көмәклик эдә биләрләр?!.

Чыхылмаз вәзиййәт

Райком катиби Зейналов зәнк чалды вә телефон трубкасыны һирслә көтүрдү, „алло" дейә бир нечә дәфә учадан чағырды. Лакин Саатлы телефон станסиясынын нөвбәтчиси чаваб вермәди ки, вермәди. О, енә зәнк вуруб „алло, алло" сөзләрини тәкрар эләди. Бу дәфә телефон нөвбәтчиси Вера ханым адәти үзрә тәләсмәдән:

— Һә, һә, һә!— дейә чаваб верди.

Зейналов телефон трубкасына бир-ики дәфә үфүрдү. Сонра:

— Сталин адына колхозу вер!— деди.

— Колхозун хәтти дүнәндән хараб олубдур.

— Онда тез бир Молотов адына колхозу вер көрүм,— дейә катиб тәләб этди.

— Молотов адына колхозун да телефону харабдыр, сиз данышa билмәзсиниз, дәстәйин гулағa гоюлан ерини кәрәк ағыза тутуб, һәм данышасан, һәм дә тез гулағына тутуб дейиләни эшидәсән.

— Бу олмады, ишимиз лап ләнкиди, эйби йохдур, элә исә тез Калинин адына колхозу вер.

— Калинин адына колхозда телефон беш күндүр ишләмир, тә'мири һәлә гуртармамышдыр.

— „Заря Востока" колхозуну вер кәрәк!

— „Заря Востоканы" элә район ичраййә комитәсинин сәдри дә истәйирди, телефон апаратларыны тә'мир үчүн Бакыя апарыблар.

— Бәлкә „Маленков" адына колхозу ала билдин?

— Ону да ала билмәйәчәйәм, чүнки чамышлар шалбаны йыхыблар, хәтләр гырылыб...

Телефонла рәһбәрлик этмәйи севән Зейналов бу чаваблардан сонра трубканы әлиндә бир нечә дәфә о ян бу яна чевирди, даһа да һирсләнди, нә эдәчәйини билмәйәрәк тәкрар трубканы гулағына гойду: „Алло-алло" дейә енә телефончу гызы чағырды. Чаваб алынча:

— Ай гыз, мәнә телефон станסиясынын мүдирини вер!— деди.

— Бу дәгигә,— дейә, Вера чәлд Саатлы район телефон станסиясы мүдирини чағырды. О, трубканы көтүрәрәк:

— Бәли, бәли, бәли... Мәнәм, Не'мәтов!— деди.

— Йолдаш Не'мәтов, ишин бу гызғын вахтында колхоз телефонлары ишләмир, бу нә ишдир?!

— Йолдаш катиб, ишимиз галыб аллаһа, һеч билмирәм нә эдим, фәһлә гүввәси чатмыр, машыным да йохдур ки, тез-тез бу об'ектләри доланым, көстәриш верим... Аллаһ гойса бу һәфтә һамымыз төкүлүб бирбир тә'мир эдәчәйик. Дарыхмайын вә бизи дә дарыхдырмайын!

Бу сөзләри эшидән Зейналов трубканы еринә гойду. Элә пәрт иди ки, чыртма вурсан ганы чыхарды. Отаға сүкут чөкмүшдү. Зейналов памбыгларыны алағ басмыш Калинин адына колхозун вәзиййәти һаггында дүшүнүрдү. Дуруб кетмәйә һәвәси йох иди, телефонлар да ишләмирди. О, нә эдә биләрди?

ОРУЧ ГОШГАРЛЫ

Редактор—*Әвәз Садыг.* Редаксия һей'әти:—*Сүлейман Рүстәм, Сабит Рәһман, Сүлейман Мәликов, Казым Казымзадә, Гулам Мәммәдли, Рза Шаһвәләд.*

„Коммунист" гәзетинин нәшри. Редаксиянын адреси: Бакы, Коммунист, күчәси, 11/13, 4-чү гапы, 2-чи мәртәбә. Тел.3-17-27. Абунә гиймәти: айлығы 3 манат.

ФГ 71524. Сифариш № 479. Тиражы 40 000. Кағыз форматы $70\times105\frac{1}{8}$. Чапа имзаланмыш 31/VII 54

Азәрбайчан ССР Мәдәниййәт Назирлийинин 26 комиссар адына мәтбәәси.Бакы, Әли Байрамов күчәси, № 3.

10585
05
K71

Рәссам Г. ХАЛЫКОВ

Өз истиглалиййәти уғрунда мүбаризә апаран Гватемала халгы бир сыра ислаһатлар кечирмәклә демократик йола гәдәм гоймушду. Бүтүн дүнјада азадлығын дүшмәни олан АБШ инһисарчылары бу республикаја гаршы силаһлы мүдахилә һазырладылар. (*Гәзетләрдән*).

— Бунун да ишини белә битирдик.